

05.11.2024

Arbeids- og rollebeskrivelse for vurderingsutvalgene på skjønnlitteratur

Beskrivelsen tar for seg rolle og mandat, praktiske forhold og historikk. Den skal bidra til større åpenhet rundt vurderingsutvalgenes arbeid, samt kontinuitet i utvalgsarbeidet.

Arbeidsbeskrivelsen utformes på en slik måte at den gir utvalgsmedlemmene mulighet til å arbeide innenfor de generelle rammene for kvalitetsvurdering som er formulert.

Om vurderingsutvalgenes rolle og mandat

- 1) Vurderingsutvalget vurderer titler for innkjøp under ordningene (automatisk og selektiv)
- 2) Vurderingsutvalget skriver hvert år en oppsummering som kan offentliggjøres og brukes i møter med feltet
- 3) Vurderingsutvalget kan uttale seg om litterære tendenser i offentligheten, se nedenfor

Om sammensetning av vurderingsutvalgene

Samtlige vurderingsutvalg blir oppnevnt av Kulturrådet. Hvert vurderingsutvalg består av medlemmer som samlet representerer en bredde i litteratursyn gjennom ulike erfaringsbakgrunn og kompetanse, og bør ha blikk og gehør for nyskapning og endringer. I tillegg spiller kjønn, alder og geografisk tilhørighet inn når utvalget settes sammen. For utvalgene etterstrebtes det at medlemmene har en kombinasjon av forfatter-, forlags- og bibliotekerfaring og/eller bakgrunn fra akademien som er spesielt relevant for det aktuelle vurderingsutvalget. At medlemmene i vurderingsutvalget har ulike perspektiver og erfaringer med litterært arbeid understreker hvor avgjørende samtalene i utvalget er i arbeidet med å komme fram til hva som er «godt nok» på de automatiske ordningene og hva som bør prioriteres for innkjøp på de selektive ordningene.

- Vurderingsutvalget for prosa skal samlet ha kunnskap og erfaring med ulike former for skjønnlitterær prosa, herunder også [formellitteratur](#), som krimlitteratur.
- Et av medlemmene i vurderingsutvalget for lyrikk skal ha erfaring med gjendiktning. Gjendiktninger har en viktig plass i de skjønnlitterære innkjøpsordningene, og det er viktig at utvalget har en god forståelse av hva gjendiktningens arbeid består i og hvordan dette påvirker den endelige utgivelsen. På innkjøpsordningene regnes gjendiktningen som gjendikterens originalverk.
- Vurderingsutvalget for dramatikk dekker også filmmanus, utvalget skal derfor ha kompetanse også på dette feltet.
- Vurderingsutvalget for barn og unge skal i tillegg til kompetansen på tekstsiden av barne- og ungdomslitteratur, ha medlemmer med særlig kompetanse på visuell litteratur. Minst en av disse skal selv være illustratør med god kjennskap til bildeboka og samspillet mellom tekst og bilde. I dette utvalget er det også viktig at vurderingsutvalget samlet sett har god kjennskap til hele aldersspekteret i målgruppen barn og unge.

Habilitet

Ryddig, enhetlig og dokumentert habilitetsbehandling er viktig for tilliten til Kulturrådet. Kulturfeltet og samfunnet skal ha tillit til at Kulturrådets beslutninger er upartiske og at utvalgsmedlemmers egeninteresser, sympatier eller antipatier ikke preger dem.

Habilitetsvurderingene behandles av utvalget, og besluttes kollektivt. Som hovedregel foregår habilitetsvurderingene som en del av det ordinære utvalgsmøtet, men det er viktig at utvalgsmedlemmene tar opp eventuell habilitetsproblematikk allerede ved oppsett av leseliste. Normalt gjøres habilitetsvurderingene i innledningen av møtet og behandles medlem for medlem. Medlemmet som habilitetsvurderes forlater fysisk møtet under behandlingen. Utvalgets konklusjon og fratredelse fra behandlingen referatføres i hver habilitetssak. Dersom et medlem tidligere er vurdert *habil* i samme relasjon, er det ikke behov for å fremme habilitetsspørsmål. Om man er vurdert *inhabil* i tidligere like saker, skal habilitetsspørsmålet løftes på nytt. Utvalgsmedlemmer er automatisk inhabile når:

- a) han eller hun selv er part i saken
- b) han eller hun er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken;
- c) han eller hun er eller har vært gift, partner, samboer eller forlovet med, eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn, til en part;
- d) han eller hun er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte;
- e) han eller hun leder eller har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for en offentlig eller privat virksomhet, institusjon, forening eller stiftelse som er part i saken.

Åpenhet omkring habilitetsvurderinger i Kulturrådet er viktig for å skape tillit i feltet. Referater fra møter, med dokumentasjon på habilitetsvurderingene som er gjort, er offentlige og sendes ut på forespørsel fra søkere eller media.

Lenke til habilitetsreglementet: [Habilitetsbestemmelser for Norsk kulturråd](#).

Om arbeidet i vurderingsutvalgene

På møtene stiller medlemmene med argumentasjon og innstilling på innkjøp eller avslag. Utvalget må være oppmerksomme på enbokregelen i sitt arbeid, dvs. at det for hver enkelt forfatter i utgangspunktet kun kan være påmeldt/søknad om innkjøp av én bok for voksne og én bok for barn og unge til de skjønnlitterære innkjøpsordningene for hvert kalenderår. Enbokregelen gjelder for de skjønnlitterære ordningene under ett, selektive og automatiske.

Det er spesielt viktig for vurderingsutvalgene å være oppmerksomme på enbokregelen når det gjelder forfattere som i tillegg til sin ordinære utgivelse har bidrag i antologier. Disse tilfellene er det vanskelig for sekretariatet å oppdage. Når utvalget er i tvil om hvorvidt påmeldinger er i strid med retningslinjene, skal de ta kontakt med sekretariatet.

Utvalgsmedlemmer kommenterer ikke sine vurderinger av enkelttitler i offentligheten. Når det gjelder formidling eller kritikk av innkjøpsordningsbøker på egne blogger eller i andre sammenhenger, bør dette skje etter at titlene er ferdig vurdert i utvalget. Habilitetsmessig er det ikke et formelt problem om dette skjer før vurderingene, men det er viktig at det ikke gis

inntrykk av at utvalgsmedlemmene har fattet beslutningene før møtet avholdes, idet det er gjennom samtalen i utvalget de endelige vurderingene skjer. Sekretariatet bistår gjerne utvalget i vurderingen av slike spørsmål.

Kulturdirektoratet ønsker et litteraturfelt fritt for seksuell trakassering, trakassering, diskriminering og maktmisbruk. Alle som utsettes for eller blir oppmerksomme på dette, oppfordres til å si i fra, og det skal være trygt å varsle. Se [Retningslinjer for å bekjempe seksuell trakassering, diskriminering og maktmisbruk i litteraturbransjen](#) for nærmere informasjon.

Vurderingskriteriene

Vurderingsutvalget er delegert vedtaksmyndighet fra Kulturrådet. Lister over behandlede bøker skal legges fram for Kulturrådet til orientering. Utvalget skal drøfte alle bøkene/søknadene med tilnærmet samme grundighet. Utvalget diskuterer seg fram til en endelig beslutning. Utvalgsleder oppsummerer, men det lages ingen skriftlige begrunnelser for beslutningene, utover vedtaket, som sendes Kulturrådets sekretariat etter møtet.

Lederen for vurderingsutvalget har også andre oppgaver: På de skjønnlitterære ordningene fordeler hen bøker mellom utvalgsmedlemmene, holder kontakt med sekretariatet vedrørende innhenting av supplerende kompetanse, skriver og sender inn honorarskjema og holder oversikt over og melder om bøker som ikke er mottatt av hele eller deler av vurderingsutvalget. Leder for vurderingsutvalget sender vedtakene til Kulturrådets sekretariat etter møtet i vurderingsutvalget.

Både prosautvalget og vurderingsutvalget for barne- og ungdomslitteratur har som regel to førstelesere på hver bok, og leseplanene varieres systematisk. Avgjørelse om innkjøp eller avslag blir tatt på møtet når de to førsteleserne er sikre og enige. Ved usikkerhet eller uenighet blir boken lest av en tredje leser i utvalget. Ved fortsatt usikkerhet eller uenighet på de automatiske ordningene blir boken sendt til ekstralleserne. Disse deltar i en ny diskusjon om den aktuelle tittelen, som ender med vedtak om innkjøp eller avslag. Dersom avgjørelsen skjer gjennom avstemning har alle en stemme hver, også ekstralleserne.

I lyrikk- og dramatikkutvalget leser alle faste medlemmer alt og alle bøkene blir diskutert i plenum.

Bøkene i de selektive ordningene vurderes samlet to ganger i året, og i tillegg til en kvalitetsvurdering skal det prioriteres innenfor en budsjetttramme. Bøker oversatt fra samisk og som vurderes som gode nok for innkjøp skal prioriteres innkjøpt.

Vurderings- og rapporteringseksemplar

Mottatte vurderings- og rapporteringseksemplar kan ikke selges eller byttes i bokhandel, og bør oppbevares i ett år før de kan avhendes.

Ekstralleseren

Ved uenighet om innkjøp i utvalget hentes det inn to ekstrallesere, som inngår i et forsterket vurderingsutvalg for vurdering av titlene det er uenighet om. Dette gjelder i første rekke for de automatiske ordningene. Dersom utvalget ser behov for det, kan de be om at ekstralleserne innhentes ved vurdering av titler på de selektive ordningene.

Hvert vurderingsutvalg har to ekstra medlemmer som i de tilfeller det er tvil om kvaliteten og uenighet om hvorvidt boka skal kjøpes inn, leser de aktuelle bøkene og deltar i en ny diskusjon i vurderingsutvalget om innkjøp, hvor så beslutning fattes. Med en slik ordning tilføres flere perspektiv, nye lesninger og en bredere diskusjon om verket i vurderingen. Tvilstilfeller avgjøres i et forum som evner å holde fast ved den komparative lesningen, og en unngår to helt separate skjønnsvurderinger av en og samme tittel, samtidig som tvilstilfellene får en ny vurdering. På møter hvor ekstraleserne skal inn bør dette av praktiske årsaker legges til starten av møtet, slik at ekstraleserne kan «permitteres» før det faste utvalget tar fatt på førstebehandlingen av dagens bøker.

Vara

Vanligvis benyttes varamedlemmene ved permisjoner og ved inhabilitet for at vurderingsutvalget skal være vedtaksdyktig. Vurderingsutvalget for prosa har tidligere trukket varamedlemmene inn i lesning og møtedeltagelse for å unngå at lesemengden på hvert enkelt utvalgsmedlem blir for stor.

Innhenting av supplerende kompetanse

Der vurderingsutvalget opplever ikke å ha nødvendig kompetanse for å kunne vurdere en tittel, kan supplerende kompetanse hentes inn. Vurderingsutvalget melder fra om behovet og sekretariatet sørger for å innhente konsulentuttalelse.

Vurderingsutvalget anbefales å hente inn konsulentuttalelse om utgivelsen dersom relevant kompetanse ikke finnes i utvalget. Et eksempel kan være vurdering av bildebøker i vurderingsutvalgene for voksen skjønnlitteratur eller bøker oversatt fra samisk til norsk. Det utarbeides en konsulentuttalelse som forelegges vurderingsutvalget når tittelen skal vurderes. Konsulentens anonymitet vil bli ivaretatt av sekretariatet og vurderingsutvalget som behandler saken. Uttalelsen utformes etter bestemte kriterier:

Bildebøker

Konsulenten skal levere en uttalelse på minimum én A 4-side. Uttalelsen skal gi en vurdering av verket med vekt på det visuelle og kan inneholde følgende:

- 1) vurdering av kvaliteten på illustrasjonene,
- 2) vurdering av helheten av tekst og bilder sammen,
- 3) eksempler på hvordan tekst og bilder sammen formidler fortellingen,
- 4) en konklusjon med hensyn til om boka bør kjøpes inn eller ikke.

Konsulentens uttalelse er rådgivende for vurderingsutvalget, som står helt fritt til å trekke sine egne konklusjoner.

Bøker oversatt fra samisk til norsk

Konsulenten skal levere en uttalelse på minimum én A 4-side. Uttalelsen skal gi en vurdering av verket og kan inneholde følgende:

- 1) en plassering av boka i en samisk litterær tradisjon innenfor det samiske samtidslitterære feltet, med vekt på det tematiske og formmessige (i originalen) i en samisk litterær kontekst,
- 2) en vurdering av oversettelsesarbeidet,
- 3) en konklusjon med hensyn til om boka bør kjøpes inn eller ikke.

Konsulentens uttalelse er rådgivende for vurderingsutvalget, som står helt fritt til å trekke sine egne konklusjoner.

Gjendiktninger

På innkjøpsordningene for skjønnlitteratur kan man søke om innkjøp av gjendiktninger av lyrikk, på lik linje med original norsk lyrikk, men gjendiktningene skal underlegges en vurdering av en konsulent før de går til vurdering i vurderingsutvalget, etter dette mandatet:

I forbindelse med påmeldinger av gjendiktet lyrikk til innkjøpsordningene for ny norsk skjønnlitteratur skal det innhentes en konsulentuttalelse på den språklige gjengivelsen av diktene til norsk. Konsulentens anonymitet vil bli ivaretatt av sekretariatet og vurderingsutvalget som behandler saken.

Konsulenten skal levere en uttalelse på minimum én A 4-side. Uttalelsen skal forholde seg til den norske versjonens språkform i forhold til originalen og ikke til originalens dikteriske kvaliteter. Uttalelsen bør være signert og skal inneholde følgende:

- 1) en drøfting av gjendikterens valg,
- 2) begrunnede eksempler på heldige/uheldige tolkninger,
- 3) en konklusjon med hensyn til om boka basert på vurderingene konsulenten har gjort, bør kjøpes inn eller ikke.

I konklusjonen bør konsulenten i tillegg til å vurdere gjendikterens språkforståelse også legge vekt på om originalens særpreg er ivaretatt. Språkkonsulentens uttalelse er rådgivende for vurderingsutvalget for lyrikk, som står helt fritt til å trekke sine egne konklusjoner.